

חרות על הלוחות:
כתובות עתיקות מימי המקרא
פרופ' חגי משגב

שיעור 1:
הכתובות מחורבת קיאפה

טקסט קיאפה

אל תעש [ ] ועבד א [ת]

שפט בואלמ [ ] אלט

א?ל? ובעלל

א [ ] מ ונקמ יח/סד מלכ ג [ת]?

סרנ ע [...] מג/דרת

שיעור 2: כתובת מישע

אנכ. משע. בנ. כמש... מלכ. מאב. הדיבני | אבי. מלכ. על. מאב. שלשנ. שת. ואנכ.
 מלכתי. אחר. אבי | ואעש. הבמת. זאת. לכמש. בקרחה | ב[מת. י]שע. כי. השעני. מכל
 המלכנ. וכי. הראני. בכל. שנאי | עמרי. מלכ. ישראל. ויענו. את. מאב. ימנ. רבנ. כי. יאנפ
 כמש. בארצה | ויחלפה. בנה. ויאמר. גמ. הא. אענו. את. מאב | בימי. אמר. כ[...]. ארא
 בה. ובבתה | וישראל. אבד. אבד. עלמ. וירש. עמרי. את. א[ר]צ. מהדבא | וישב. בה. ימה
 וחצי. ימי. בנה. ארבענ. שת. וישבה. כמש. בימי | ואבנ. את. בעלמענ. ואעש. בה.
 האשוח. ואבנ. את. קריתנ | ואש. גד. ישב. בארצ. עטרת. מעלמ. ויבנ. לה. מלכ. ישראל
 את. עטרת | ואלתחמ. בקר. ואחזה | ואהרג. את. כל. העמ. [מ]הקר. רית. לכמש. ולמאב
 | ואשב. משמ. את. אראל. דודה. ואס. חבה. לפני. כמש. בקרית | ואשב. בה. את. אש.
 שרנ. ואת. אש. מחרת | ויאמר. לי. כמש. לכ. אחז. את. נבה. על. ישראל | ואהלכ. בללה
 ואלתחמ. בה. מבקע. השחרת. עד. הצהרמ | ואחזה. ואהרג. כלה. שבעת. אלפנ. גברנ.
 ו[גר]נ | וגברת. וגרת. ורחמת | כי. לעשתר. כמש. החרמתה | ואקח. משמ. א[ת. ת. כ]לי.
 יהוה. ואסחב. המ. לפני. כמש | ומלכ. ישראל. בנה. את. יהצ. וישב. בה. בהלתחמה. בי
 ויגרשה. כמש. מפני | ואקח. ממאב. מאתנ. אש. כל. רשה | ואשאה. ביהצ. ואחזה.
 לספת. על. דיבנ |

אנכ. בנתי. קרחה. חמת. היערנ. וחמת. העפל | ואנכ. בנתי. שעריה. ואנכ. בנתי.
 מגדלתה | ואנכ. בנתי. בת. מלכ. ואנכ. עשתי. כלאי. האש[וח למי]נ. בקרב. הקר | ובר.
 אנ. בקרב. הקר. בקרחה. ואמר. לכל. העמ. עשו. לכמ. אש. בר. בביתה | ואנכ. כרתי.
 המכרתת. לקרחה. באסר[י]. ישראל | אנכ. בנתי. ערער. ואנכ. עשתי. המסלת. בארננ.
 אנכ. בנתי. בת. במת. כי. הרס. הא | אנכ. בנתי. בצר. כי. עינ. ----- ש. דיבנ. חמשנ.
 כי. כל. דיבנ. משמעת | ואנכ. מלכת[י] ----- מאת. בקרנ. אשר. יספתי. על. הארצ | ואנכ.
 בנת[י. את. מה]דבא. ובת. דבלתנ | ובת. בעלמענ. ואשא. שמ. את. [...] ----- צאנ.
 הארצ | וחורננ. ישב. בה. בת [ד]וד[...] ----- אמר. לי. כמש. רד. הלתחמ. בחורננ |
 וארד. ----- [ויש]בה. כמש. בימי. ועל[...]. משמ. עש. ----- שת.
 | שדק
 וא

מלכים ב ג, 4-9

ומישע מלך מואב היה נקד והשיב למלך ישראל מאה אלף פרים ומאה אלף אילים צמר. ויהי כמות
 אחאב ויפשע מלך מואב במלך ישראל. ויצא המלך יהורם ביום ההוא משמרון ויפקד את כל ישראל.
 וילך וישלח אל הושפט מלך יהודה לאמר מלך מואב פשע בי התלך אתי אל מואב למלחמה ויאמר
 אעלה כמוני כמוך כעמי כעמך כסוסי כסוסיך. ויאמר אי זה הדרך נעלה ויאמר דרך מדבר אדום. וילך מלך
 ישראל ומלך יהודה ומלך אדום ויסבו דרך שבעת ימים ולא היה מים למחנה ולבהמה אשר ברגליהם.

מלכים ב ג, 10-20

ויאמר מלך ישראל אהה כי קרא יהוה לשלשת המלכים האלה לתת אותם ביד מואב. ויאמר הושפט
 האין פה נביא ליהוה ונדרשה את יהוה מאותו ויען אחד מעבדי מלך ישראל ויאמר פה אלישע בן שפט
 אשר יצק מים על ידי אליהו. ויאמר הושפט יש אותו דבר יהוה וירדו אליו מלך ישראל והושפט ומלך
 אדום. ויאמר אלישע אל מלך ישראל מה לי ולך לך אל נביאי אביה ואל נביאי אמה ויאמר לו מלך
 ישראל אל כי קרא יהוה לשלשת המלכים האלה לתת אותם ביד מואב. ויאמר אלישע חי יהוה צבאות
 אשר עמדתי לפניו כי לולי פני הושפט מלך יהודה אני נשא אם אביט אליה ואם אראף. ועתה קחו לי
 מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד יהוה. ויאמר פה אמר יהוה עשה הנחל הנה גבים גבים. כי כה אמר

יהוה לא תראו רוח ולא תראו גשם והנחל ההוא ימלא מים ושתיתם אתם ומקניכם ובהמתכם. ונקל זאת בעיני יהוה ונתן את מואב בידכם. והפיתם כל עיר מבצר וכל עיר מבחור וכל עץ טוב תפילו וכל מעיני מים תסתמו וכל החלקה הטובה תכאבו באבנים. ויהי בבקר כעלות המנחה והנה מים באים מדרך אדום ותמלא הארץ את המים.

מלכים ב ג, 21-27

וכל מואב שמעו כי עלו המלכים להלחם בם ויצעקו מכל חגר חגרה ומעלה ומעמדו על הגבול. וישכימו בבקר והשמש זרחה על המים ויראו מואב מנגד את המים אדמים כדם. ויאמרו דם זה החרב נחרבו המלכים ויכו איש את רעהו ועתה לשלל מואב. ויבאו אל מחנה ישראל ויקמו ישראל ויכו את מואב וינסו מפניהם ויכו [ויכו] בה והכות את מואב. והערים יהרסו וכל חלקה טובה ישליכו איש אבנו ומלאוה וכל מעין מים יסתמו וכל עץ טוב יפילו עד השאיר אבניה בקיר חרשת ויסבו הקלעים ויכוה. וירא מלך מואב כי חזק ממנו המלחמה ויקח אותו שבע מאות איש שלף חרב להבקיע אל מלך אדום ולא יכלו. ויקח את בנו הבכור אשר ימלך תחתיו ויעלהו עלה על החמה ויהי קצף גדול על ישראל ויסעו מעליו וישבו לארץ.

שיעור 3: כתובת תל דן

1. א[מר.ע.] וגזר [ ]
2. ל.אבי.יסק[.עלוה.בה]תלחמה.בא]
3. וישכב.אבי.יהך.אל[.אבהו]ה.ויעל.מלכי[ש]
4. ראל.קדם.בארק.אבי[ו.]יהמלך.הדד[.א]א[יתי]
5. אנה.ויהך.הדד.קדמי[ו.]אפק.מן.שבע[ת...]
6. י.מלכי.ואקתל.מל[כן.שב]ען. אסרי.א[לפיר.]
7. כב.ואלפי.פרש[.וקתלת.אית.יהו]רם.בר[.אחאב.]
8. מלך.ישראל.וקתל[ת.אית.אחז]יהו.בר[יהורם.מל]
9. ך.ביתדוד.ואשם[.אית.קרית.הם.חרבת.ואהפך.א]
10. ית.ארק.הם.ל[ישמן]
11. אחרן.ולה[... ויהוא.מ]
12. לך.על.יש[ראל... ואשם.]
13. מצר.ע[ל.]

מלכים ב ח, 25-29

בשנת שתים עשרה שנה ליוֹרם בן אחאב מלך ישראל מלך אחזיהו בן יהורם מלך יהודה. בן עשרים ושתים שנה אחזיהו במלכו ושנה אחת מלך בירושלם ושם אמו עתליהו בת עמרי מלך ישראל. וילך בדרך בית אחאב ויעש הרע בעיני יהוה כבית אחאב פי חתן בית אחאב הוא. וילך את יורם בן אחאב למלחמה עם חזהאל מלך ארם ברמת גלעד ויפו ארמים את יורם. וישב יורם המלך להתרפא ביזרעאל מן המכים אשר יכהו ארמים ברמה בהלחמו את חזהאל מלך ארם ואחזיהו בן יהורם מלך יהודה ירד לראות את יורם בן אחאב ביזרעאל כי חלה הוא.

מלכים ב ט, 14-21

ויתקשר יהוא בן יהושפט בן נמשי אל יורם ויורם היה שמר ברמת גלעד הוא וכל ישראל מפני חזאל מלך ארם. וישב יהורם המלך להתרפא ביזרעאל מן המכים אשר יכהו ארמים בהלחמו את חזאל מלך ארם ויאמר יהוא אם יש נפשכם אל יצא פליט מן העיר ללכת להגיד ביזרעאל. וירכב יהוא וילך יזרעאלה

כי יורם שכב שמה ואחזיה מלך יהודה ירד לראות את יורם. והצפה עמד על המגדל ביזרעאל וירא את שפעת יהוא בבאו ויאמר שפעת אני ראה ויאמר יהורם קח רכב ושלח לקראתם ויאמר השלום. וילך רכב הסוס לקראתו ויאמר כה אמר המלך השלום ויאמר יהוא מה לך ולשלום סב אל אחרי ויגד הצפה לאמר בא המלאך עד הם ולא שב. וישלח רכב סוס שני ויבא אליהם ויאמר כה אמר המלך שלום ויאמר יהוא מה לך ולשלום סב אל אחרי. ויגד הצפה לאמר בא עד אליהם ולא שב והמנהג כמנהג יהוא בן נמשי כי בשגעון נהג. ויאמר יהורם אסר ויאסר רכבו ויצא יהורם מלך ישראל ואחזיהו מלך יהודה איש ברכבו ויצאו לקראת יהוא וימצאהו בחלקת נבות היזרעאלי.

מלכים ב ט, 22-28

יהי פראות יהורם את יהוא ויאמר השלום יהוא ויאמר מה השלום עד זנוני איזבל אמך וכשפיה הרבים. ויהפך יהורם ידיו וינס ויאמר אל אחזיהו מרמה אחזיה. ויהוא מלא ידו בקשת ויך את יהורם בין זרעיו ויצא החצי מלבו ויכרע ברכבו. ויאמר אל בדקר שלשו שא השלכהו בחלקת שדה נבות היזרעאלי כי זכר אני ואתה את רכבים צמדים אחרי אחאב אביו ויהוה נשא עליו את המשא הזה. אם לא את דמי נבות ואת דמי בניו ראיתי אמש נאם יהוה ושלמתי לך בחלקה הזאת נאם יהוה ועתה שא השלכהו בחלקה כדבר יהוה. ואחזיה מלך יהודה ראה וינס דרך בית הגן וירדף אחריו יהוא ויאמר גם אתו הפהו אל המרכבה במעלה גור אשר את יבלעם וינס מגדו וימת שם. וירכבו אתו עבדיו רוישלמה ויקברו אתו בקברתו עם אבתיו בעיר דוד.

שיעור 4: כתובת בלעם מדיר-עלא

ספר [ב.]לעם [בר בע[ר. אש. חזה. אלהן.] הא[.] ויאתו. אלוה. אלהן. בלילה... [ה
 כמשא. אל. ויאמרו. ל[בלע]ם. בר בער. כה יפעל [אל?]. א. אחראה. אש. לר[אה. [עת
 ויקם. בלעם. מן. מחר [ ] ל. ימן. [ ] ה. וליכ[ל. [ובכ
 ה. יבכה. ויעל. עמה. אלוה. וי[אמרו.] לבלעם. בר בער. לם תצם [ול]ם. תבכה. ויא
 מר. להם. שבו. אחוכם. מה. שד[ין. עבדן.] ולכו. ראו. פעלת. אלהן. אל[ה]ן. אתיחדו
 ונצבו. שדין. מועד. ואמרו. לש[מ/פ]ש. תפ[ק/ר]. י. סכרי. שמין. בעבכי. שם חשך. ואל נ
 גה. עטם. ואל[.] סכרכי. תהבי. חתם[. בע[ב. חשך. ואל[.] תהגי. עד. עלם. כי.

ססעגר. הר

פת. נשר. וק[ל]. רח[מ]ן. יענה. ח [ ] בני. נציץ. וצדה. אפרחי. אנפה. דרר. נשרת. יון.
 וצפר [ ] ין. ו [ ] מטה. באשר. רחלן. ייבל. חטר. ארנבן. אכלו.
 [אב. חפש] [ ] שתיו. חמר. וקבען. שמעו. מוסר. גרי ש
 על [ ] לחכמן. יקחך. ועניה. רקחת. מר. וכהנה
 [לנשא. אור. קרן. חשב. חשב. וחשב. ח
 [ושמעו. חרשן. מן. רח [וכל. חזו. קקן. שגר. ועשתר. ל
 [נמר. חניץ. הקרקת. בנ
 [חשן. אבדן. ועין.

ציירוף שני

עלמה. רוי. דדן...
 לם. נקר. ומדר. כל. רטב
 ירוי. אל. יעבר. אל. בית. עלמן
 בית. ליעל. הלך. וליעל. חתן. שם. בית...
 ורמה. מן. גדש. צן. פחזי. בני. אש. ומן. שקי...
 הלעצה. בך. ליתעץ. או. למלכה. ליתמלך. ישב
 תכסן. לבש. חד. הן. תשנאן. יאנש. הן.
 תחת. ראשך. תשכב. משכבי. עלמך. לחלק
 ...בלבבם. נאנח. נקר. בלבבה. נאנח...
 בת. שמה. מלכן. יחזו. לישבם. יקח. מות. על. רחם. ועל
 מות. שמה... לבב. נקר. שהה כי. אתה...
 לקצה... שאלת. מלך. ססה. ושעל
 ...חזן. רחק. ממך. שאלתך...
 לדעת. ספר. לעמה. על. לשן. לך. משפט...

במדבר כב, 7-21

יִלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדְיָן וְקִסְמִים בְּיָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל בְּלָעַם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בְלָק. וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינוּ פֹה הַלִּילָה וְהִשְׁבַּתִּי אִתְּכֶם דָּבָר כְּאֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי וַיֵּשְׁבוּ שָׂרֵי מוֹאָב עִם בְּלָעַם. וַיָּבֹאוּ אֱלֹהִים אֶל בְּלָעַם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ. וַיֹּאמֶר בְּלָעַם אֵל הָאֱלֹהִים בְּלָק בֶּן צְפֹר מֶלֶךְ מוֹאָב שְׁלַח אֵלַי. הִנֵּה הָעַם הַיֵּצֵא מִמִּצְרָיִם וַיִּכַּס אֶת עֵינֵי הָאָרֶץ עֵתָה לָכֶה קִבְּהָ לִי אֹתוֹ אוֹכֵל לֶחֶם בּוֹ וְגֵרֵשְׁתִּיו. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל בְּלָעַם לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם לֹא תֹאֵר אֶת הָעַם כִּי בְרוּךְ הוּא. וַיִּקָּם בְּלָעַם בְּבִקְרֹר וַיֹּאמֶר אֶל שָׂרֵי בְלָק לָכוּ אֶל אֲרָצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה לְתַתִּי לְהִלְךָ עִמָּכֶם. וַיִּקְוֹמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל בְּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בְּלָעַם הִלְךָ עִמָּנוּ. וַיִּסֶּף עוֹד בְּלָק שְׁלַח שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים מֵאֵלֶּה. וַיָּבֹאוּ אֶל בְּלָעַם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בְּלָק בֶּן צְפֹר אֵל נָא תִמְנַע מֵהִלְךָ אֵלַי. כִּי כִבֵּד אֶכְבְּדֶךָ מְאֹד וְכֹל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה וְלָכֶה נָא קִבְּהָ לִי אֶת הָעַם הַזֶּה. וַיַּעַן בְּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל עַבְדֵי בְלָק אִם יִתֵּן לִי בְלָק מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכֵל לְעֵבֵר אֶת פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת

קִטְנָה או גְדוּלָה. וְעַתָּה שָׁבוּ נָא בְּזֶה גַם אַתֶּם הַלֵּילָה וְאִדְעָה מֶה יִסֵּף יְהוָה דְּבַר עַמִּי. וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל בְּלָעַם לֵילָה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם לִקְרָא לְךָ בְּאוֹ הָאֲנָשִׁים קוֹם לְךָ אַתֶּם וְאֵךְ אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֶתוֹ תַעֲשֶׂה. וַיִּקָּם בְּלָעַם בִּבְקָר וַיַּחֲבֹשׂ אֶת אֶתְנֹו וַיִּלְךְ עִם שָׂרֵי מוֹאָב.

שיעור 5: מכתב הקוצר ממצד חשביהו

מלכים ב כג, 15-19

גם את המזבח אשר בבית אל הבמה אשר עשה ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל גם את המזבח ההוא ואת הבמה נתץ וישרף את הבמה הדק לעפר ושרף אשרה. ויפן יאשיהו וירא את הקברים אשר שם בהר וישלח ויקח את העצמות מן הקברים וישרף על המזבח ויטמאהו כדבר יהוה אשר קרא איש האלהים אשר קרא את הדברים האלה. ויאמר מה הציון הלז אשר אני ראה ויאמרו אליו אנשי העיר הקבר איש האלהים אשר בא מיהודה ויקרא את הדברים האלה אשר עשית על המזבח בית אל. ויאמר הניחו לו איש אל ינע עצמותיו וימלטו עצמותיו את עצמות הנביא אשר בא משמרון. וגם את כל בתי הבמות אשר בערי שמרון אשר עשו מלכי ישראל להכעיס הסיר יאשיהו ויעש להם ככל המעשים אשר עשה בבית אל.

טקסט החרס

ישמע אדני. השר

את דבר עבדה. עבדכ

קצר. היה. עבדכ בח

צר אסמ. ויקצר עבדכ

ויכל ואסמ כיממ. לפני שב

ת כאשר כל [ע] בדכ את קצר וא

סמ כיממ ויבא הושעיהו בן שב

י. ויקח. את בגד עבדך כאשר כלת

את קצרי זה יממ לקח את בגד עבדכ

וכל אחי. יענו. לי. הקצרמ אתי בחמ.

[ה]ש[מש] אחי. יענו. לי אמנ נקתי. מא

[בגדי ואמלא. לשר להב

[עב]דכ [נ] אלו רח

והש]בת את [בגד ע] בדכ ולא תדהמן

שמות כב, 24-26

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימון עליו נשך. אם חבל תחבל שלמת רעה עד בא השמש תשיבנו לו. כי הוא כסותו לבדה הוא שמלתו לערו במה ישכב והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני.

מלכים ב כג, 1-4

וישלח המלך ויאספו אליו כל זקני יהודה וירושלם. ויעל המלך בית יהוה וכל איש יהודה וכל ישרי ירושלם אתו והכהנים והנביאים וכל העם למקטן ועד גדול ויקרא באזניהם את כל דברי ספר הברית הנמצא בבית יהוה. ויעמד המלך על העמוד ויכרת את הברית לפני יהוה ללכת אחר יהוה ולשמור מצותיו ואת עדותיו ואת חקתיו בכל לב ובכל נפש להקים את דברי הברית הזאת הכתבים על הספר הזה ויעמד כל העם בברית.

דברים כד, 10-15

כי תשה ברעה משאת מאומה לא תבא אל ביתו לעבט עבטו. בחוץ תעמד והאיש אשר אתה נשה בו יוציא אליך את העבוט החוצה. ואם איש עני הוא לא תשכב בעבטו. השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש ושכב בשלמתו וברכה וליך תהיה צדקה לפני יהוה אלהיה. לא תעשק שכיר עני ואביון מאחיה או מגרה אשר בארצה בשעריה. ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליה הוא נשא את נפשו ולא יקרא עליך אל יהוה והיה כה חטא.